

CYFARFOD	Pwyllgor Iaith
DYDDIAD	23 Ebrill 2015
TEITL	Diweddariad ar Safonau'r Gymraeg
AWDUR	Debbie Anne Williams Jones (Rheolwr Gwasanaethau Democraidd (ac Iaith))
PWRPAS YR ADRODDIAD	Cyflwyno diweddariad ar yr amserlen a'r camau nesaf o osod gofynion Safonau'r Gymraeg ar sefydliadau

1 CEFNDIR

- 1.1 Ar 24 Mawrth 2015, bu i Gynulliad Cenedlaethol Cymru gymeradwyo'r rheoliadau sy'n pennu Safonau'r Gymraeg.

2 GWEITHREDU'R BROSES STATUDOL

- 2.1 Golyga hyn y gall Comisiynydd y Gymraeg nawr symud ymlaen i weithredu'r broses statudol - yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 - o osod y gofynion newydd ar sefydliadau.
- 2.2 Yn unol â'r Mesur, mater i'r Comisiynydd yw penderfynu pa safonau i'w gosod ar bob sefydliad drwy 'hysbysiadau cydymffurfio' a fydd yn nodi'n union pa safonau y dylai pob sefydliad orfod eu gweithredu ac erbyn pryd y mae'n ofynnol iddynt gydymffurfio.

3. SAFONAU'R GYMRAEG

- 3.1 Dyma'r linc at y Rheoliadau a gymeradwywyd yn unfrydol gan gyfarfod llawn y Cynulliad ar ddydd Mawrth, 24 Mawrth 2015. Daeth y Rheoliadau i rym ar 31 Mawrth 2015.
[http://www.assembly.wales/laid%20documents/sub-ld10115%20-%20the%20welsh%20language%20standards%20%20\(no.%201\)%20regulations%202015%20rheoliadau%20safonau%e2%80%99r%20gymraeg%20\(rhif%201\)%202015/sub-ld10115-w.pdf](http://www.assembly.wales/laid%20documents/sub-ld10115%20-%20the%20welsh%20language%20standards%20%20(no.%201)%20regulations%202015%20rheoliadau%20safonau%e2%80%99r%20gymraeg%20(rhif%201)%202015/sub-ld10115-w.pdf)
- 3.2 Mae Atodlen 1 i'r Rheoliadau yn pennu **safonau cyflenwi gwasanaethau** (1-87) Mae'r safonau cyflenwi gwasanaeth yn niferus, ac yn ymwneud â'r modd y mae sefydliad yn cyfathrebu gyda:
- i) chyrff eraill
 - ii) staff
 - iii) y cyhoedd

Mae'r safon sy'n ymwneud â chyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd yn nodi fod yn rhaid sicrhau bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael, a rhaid hysbysu'r rheini sy'n bresennol ar lafar yn Gymraeg—

- (a) bod croeso iddynt ddefnyddio'r Gymraeg, a
- (b) bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gael.

- 3.3 Mae Atodlen 2 i'r Rheoliadau yn pennu safonau **llunio polisi** (88-97)
- Mae'r safonau llunio polisi yn ymwneud â sut y rhoddir ystyriaeth i'r Gymraeg wrth lunio, diwygio neu adolygu polisi gan sicrhau y caiff polisi effeithiau positif neu effeithiau mwy positif, neu dim effaith andwyol neu llai andwyol ar:
- (a) gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg
 - (b) beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Yn yr un modd, ceir safon ar gyfer llunio, diwygio neu adolygu polisi dyfarnu grantiau sydd yn nodi bod yn rhaid ystyried pa effeithiau os o gwbl (positif neu andwyol) y byddai dyfarnu grant yn ei gael ar:

- (a) gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg
- (b) beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Ac yn yr un modd, pan yn comisiynu neu'n gwneud gwaith ymchwil i gynorthwyo i wneud penderfyniad polisi, rhaid sicrhau bod yr ymchwil yn ystyried sut y gellid gwneud y penderfyniad polisi sydd o dan ystyriaeth fel y byddai'n cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif, neu dim effaith andwyol neu llai andwyol ar:

- (a) gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a
- (b) beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

- 3.4 Mae Atodlen 3 yn pennu **safonau gweithredu**. (98-144)
- Mae'r safonau gweithredu yn ymwneud â defnydd mewnlol o'r Gymraeg, a'r modd y mae sefydliad yn defnyddio'r Gymraeg yn ei weithredoedd dydd i dydd gyda staff.

Mae'r safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg ar gyfer gweinyddiaeth fewnlol yn nodi fod yn rhaid datblygu polisi ar ddefnyddio'r Gymraeg yn fewnlol, gyda'r bwriad o hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg.

Mae nifer o'r safonau hefyd yn nodi'r angen i gyhoeddi polisiâu megis rheoli perfformiad, absenoldeb o'r gwaith, amodau gwaith ayyb yn Gymraeg.

Mae un safon yng nghyd-destun technoleg gwybodaeth yn nodi'r angen i ddarparu meddalwedd gyfrifiadurol ar gyfer gwirio sillafu a gramadeg yn y Gymraeg i staff; gyda safon arall yn nodi'r angen i ddarparu rhyngwynebau Cymraeg ar gyfer meddalwedd (pan fo rhyngwyneb ar gael).

Mae'r safonau ynghylch meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi'r gweilthu yn ei gwneud yn ofynnol i asesu sgiliau Cymraeg staff; ac i ddarparu geiriad neu logo ar gyfer llofnodion ebost staff sy'n eu galluogi i ddynodi a ydynt yn siarad Cymraeg yn rhugl neu'n dysgu'r iaith.

- 3.5 Mae Atodlen 4 i'r Rheoliadau yn pennu **safon hybu** (145-146).
Mae'r safon hybu yn ei gwneud yn ofynnol i lunio a chyhoeddi strategaeth 5 mlynedd yn esbonio sut y bwriedir mynd ati i hybu'r Gymraeg ac i hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn ehangach yn yr ardal. Rhaid i'r strategaeth gynnwys:
- a) targed (canran siaradwyr yr ardal) ar gyfer cynyddu neu gynnal y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal erbyn diwedd y cyfnod o 5 mlynedd dan sylw
 - b) datganiad sy'n esbonio sut y bwriedir cyrraedd y targed hwnnw.

Rhaid adolygu'r strategaeth a chyhoeddi fersiwn ddiwygiedig o'r strategaeth o fewn 5 mlynedd i gyhoeddi'r strategaeth.

Mae'r safon hybu yn nodi'r angen ar ôl cyhoeddi strategaeth i:

- a) asesu i ba raddau y mae'r sefydliad wedi dilyn y strategaeth ac wedi cyrraedd y targed a osodwyd ganddi
 - b) cyhoeddi'r asesiad gan sicrhau ei fod yn cynnwys y wybodaeth a ganlyn:
 - i) nifer y siaradwyr Cymraeg yn yr ardal ac oedran y siaradwyr Cymraeg hynny
 - ii) rhestr o'r gweithgareddau a drefnwyd gennych neu a ariannwyd yn ystod y 5 mlynedd er mwyn hybu defnyddio'r Gymraeg.
- 3.6 Mae Atodlen 5 i'r Rheoliadau yn pennu safonau **cadw cofnodion** (147-154).
Mae'r safon cadw cofnodion yn ei gwneud yn ofynnol i:
gadw cofnod o nifer y cwynion a dderbynnir yng nghyd-destun cydymffurfiaeth â'r safonau ai peidio.
gadw cofnod o'r camau a gymerir i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau llunio polisi.
gadw cofnod o nifer staff sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg; rhaid cadw cofnod o lefel sgiliau staff pan yn wybyddus.

- 3.7 Mae Atodlen 6 i'r Rheoliadau yn pennu safonau sy'n ymdrin â **materion atodol**.
Mae'r materion atodol hyn yn cynnwys safonau sydd yn ei gwneud yn ofynnol i sicrhau bod dogfen sy'n cofnodi'r safonau:
- i) cyflenwi gwasanaeth (155-160)
 - ii) llunio polisi (161-166)
 - iii) gweithredu (167-172)
 - iv) hybu (173-174)
 - v) cadw cofnodion (175-176)
- y mae dyletswydd i gydymffurfio â hwy ar gael:
- (a) ar y wefan
 - (b) ymhob un o'r swyddfeydd sy'n agored i'r cyhoedd.

4. YR AMSERLEN

- 4.1 Bydd y broses o osod Safonau'r Gymraeg ar y cylch cyntaf o 26 sefydliad yn cynnwys Gweinidogion Cymru, Cynghorau Sir a Chynghorau Bwrdeistref Sirol yng Nghymru, ac Awdurdod Parciau Cenedlaethol yn dilyn yr amserlen ganlynol:

- Ebrill-Mehefin 2015
Bydd y Comisiynydd yn llunio hysbysiadau cydymffurfio drafft unigol ar gyfer bob un o'r sefydliadau
- 22 Mehefin 2015
Cyfnod ymgynghori gyda'r sefydliadau ar yr hysbysiadau cydymffurfio yn cychwyn yn unol ag Adran 47 y Mesur
- 20 Gorffennaf 2015
Y cyfnod ymgynghori yn dod i ben. Y Comisiynydd yn dadansoddi'r ymatebion ac yn llunio hysbysiadau cydymffurfio terfynol ar gyfer y sefydliadau.
- Medi 2015
Y Comisiynydd yn gosod hysbysiadau cydymffurfio terfynol ar y 26 sefydliad o dan Adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.